

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت تحقیقات و فناوری

دستورالعمل رسیدگی به تخلفات پژوهشی

مصوبه مجلس شورای اسلامی

در خصوص مالکیت معنوی و تخلف از کدهای اخلاقی در تحقیقات علوم پزشکی

ماده واحده - بندهای زیر به عنوان بندهای (۱۷) و (۱۸) به ماده (۷) قانون مقررات انتظامی هیأت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی کشور مصوب ۱۳۶۴ الحاق می‌گردد:

۱۷- تخلف از ضوابط و مقررات اخلاق در پژوهش‌های علوم پزشکی که از سوی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و براساس کدهای حفاظت آزمودنی انسانی مورد تأیید این وزارتخانه اعلام می‌گردد.

۱۸- سوء استفاده از مالکیت معنوی یافته‌های پژوهشی نظری و عملی دیگران که قبلاً نتایج آن‌ها منتشر و یا به ثبت رسیده است .

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ هشتم بهمن ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۷/۱۱/۱۶ به تأیید شورای نگهبان رسید .

فهرست مطالب

۴.....	خلاصه اجرایی
۶.....	فصل اول: تعاریف و مصادیق تخلفات پژوهشی
۷.....	فصل دوم: اصول رسیدگی به تخلفات پژوهشی
۷.....	اصل اول: حمایت از مدعی، مدعی علیه، شهود و افراد دخیل در رسیدگی
۸.....	اصل دوم: حمایت از مدعا علیه
۸.....	اصل سوم: رعایت انصاف
۹.....	اصل چهارم: رعایت حداکثری محرمانگی
۹.....	اصل پنجم: صداقت و امنیت
۱۰.....	اصل ششم: حفاظت و جلوگیری از خسارت
۱۲.....	فصل سوم: ارکان و ساختار رسیدگی به تخلفات پژوهشی
۱۴.....	الف: دریافت گزارش ها و شکایات
۱۴.....	ب: تصمیم گیری توسط هیات تخلفات پژوهشی
۱۷.....	د: اعتراض به نظر هیات بررسی و تحقیق
۱۷.....	و: تصمیم گیری و صدور حکم
۱۸.....	ه) ملاحظات لازم در مورد مدعی و مدعا علیه
۲۰.....	فصل پنجم: جریمه تخلفات پژوهشی
۲۱.....	فصل ششم: اداره مرکزی رسیدگی به تخلفات پژوهشی

خلاصه اجرایی

دستورالعمل رسیدگی به تخلفات پژوهشی با هدف تدوین راهنما و تبیین فرایندها و رسیدگی به گزارش ها و شکایات مربوط به تخلفات پژوهشی و به سفارش معاونت تحقیقات و فن آوری تهیه شده است. خوشبختانه به دلیل وجود ساختارهای اجرایی و انتظامی در دانشگاهها و موسسات علمی، نیازی به ایجاد ساختارهای جدید نبوده و رسیدگی از طریق هیاتهای های انتظامی اعضای هیات علمی و کمیته انضباطی دانشجویان میسر می باشد. با این حال به دلیل آنکه بر اساس موضوع پژوهش و تخلف صورت گرفته نیاز به بررسی های تخصصی توسط یک گروه متخصص دارد، سعی شده است پیش از بررسی ها و کارشناسی های اولیه از تشکیل پرونده های انضباطی در مراجع قانونی جلوگیری شود و فقط در صورت تایید تخلفات جدی پژوهشی مراتب به هیاتهای های انتظامی ارجاع شود. بعلاوه وجود این دستورالعمل کمک خواهد کرد تا روند تعیین و رسیدگی به تخلفات پژوهشی رویکرد مشابهی در کل دانشگاهها داشته و از افراط و تفریط در این خصوص جلوگیری شود.

این دستورالعمل از پنج فصل تشکیل شده است. **فصل اول** به تبیین مصادیق تخلفات پژوهشی می پردازد و مهمترین تخلفات پژوهشی را که مشمول رسیدگی می باشد را بر می شمارد. بر اساس این دستورالعمل عدم رعایت کدهای اخلاق در پژوهش، جعل و داده سازی، تحریف، سرقت عملی، نویسنده پنهان، عدم اظهار تعارض منافع و یا اظهار کذب تعارض منافع از مهمترین تخلفاتی هستند که در صورت بروز نیاز به بررسی و رسیدگی قاطع دارند.

فصل دوم، اصول اصلی رسیدگی را تبیین می نماید که شامل موارد زیر می باشد:

- اصل اول: حمایت از مدعی، مدعی علیه، شهود و افراد دخیل در رسیدگی
- اصل دوم: حمایت از مدعا علیه
- اصل سوم: رعایت انصاف
- اصل چهارم: رعایت حداعلاهی محرمانگی
- اصل پنجم: صداقت و امنیت
- اصل ششم: حفاظت و جلوگیری از خسارت

فصل سوم ارکان و ساختار رسیدگی را مشخص می نماید. بر اساس مواد این فصل رئیس دانشگاه، رئیس هیات بررسی و تحقیق تخلفات پژوهشی را منصوب می نماید. رئیس این هیات با تشکیل دبیرخانه رسیدگی به تخلفات پژوهشی، بر اساس نوع گزارش رسیده با تعیین اعضای هیات بررسی و تحقیق مسئولیت بررسی و کارشناسی شکایات و گزارشات رسیده را خواهد داشت. در صورت تایید تخلف های پژوهشی گزارش بررسی ها

و نتیجه نهایی را جهت تصمیم‌گیری انضباطی و صدور حکم به هیات انتظامی اعضای هیات علمی ارسال می‌نماید.

نحوه رسیدگی در **فصل چهارم** توضیح داده شده است که شامل مراحل زیرمی باشد:

- الف: دریافت گزارش‌ها و شکایات
- ب: تصمیم‌گیری توسط هیات تخلفات پژوهشی
- ج: بررسی و تحقیق
- د: اعتراض به نظر هیات بررسی و تحقیق
- و: تصمیم‌گیری و صدور حکم

پس از تکمیل مراحل بررسی و تحقیق گزارش کامل بررسی‌های صورت گرفته جهت تصمیم‌گیری به هیات‌های انتظامی اعضای هیات علمی و کارکنان و یا کمیته انضباطی دانشجویی ارسال می‌شود تا حکم مقتضی صادر و احراز گردد.

فصل پنجم با ارائه دو بند ضمن اشاره مجازات‌های تعیین شده در آئین نامه‌های هیئت‌های، انتظامی رسیدگی به تخلفات اعضای هیات علمی، رسیدگی به تخلفات اداری کارکنان، و کمیته انضباطی دانشجویان، جریمه‌های جدیدی را حوزه مدیریت پژوهش و همچنین نشریات تعیین نموده است. در نهایت ضمیمه دستورالعمل روند رسیدگی به تخلفات پژوهشی از ابتدای دریافت گزارش‌ها تا صدور و اجرای حکم بصورت نمودار نشان داده شده است.

فصل ششم به تشریح وظایف و ساختار اداره مرکزی رسیدگی به تخلفات پژوهشی علوم پزشکی می‌پردازد.

فصل اول: تعاریف و مصادیق تخلفات پژوهشی

هرگونه تخلف فریبکارانه یا نقض مقررات، راهنماها، دستورالعملها و کدهای کشوری اخلاق، در طراحی، اجرا و انتشار نتایج یک پژوهش، تخلف پژوهشی محسوب می شود.

تخلفات پژوهشی که بر اساس این دستورالعمل مورد رسیدگی قرار خواهند گرفت شامل موارد زیر می باشند:

ماده ۱-۱: نقض یا تخلف از مفاد کدهای اخلاقی حفاظت از آزمودنی انسانی در پژوهش های علوم پزشکی منتج به آسیب مادی، جسمی و یا معنوی به آزمودنی ها که به عمد یا به علت کوتاهی رخ دهد، عدم اخذ مجوز از کمیته اخلاق، عدم اخذ رضایت آگاهانه از آزمودنی ها، نقض محرمانگی و افشای اسرار شرکت کنندگان.

ماده ۱-۲: جعل^۱ شامل ساخت، ثبت و انتشار داده یا نتایج یک تحقیق به صورتی که تمام یا بخشی از داده یا نتایج مذکور اصلا وجود نداشته است.

ماده ۱-۳: تحریف^۲ شامل تغییر یا حذف عمدی داده ها، مراحل و روش مطالعه، تجهیزات و مواد مورد استفاده در مطالعه و یافته های تحقیق به صورتی که با داده یا یافته های واقعی متفاوت باشد.

ماده ۱-۴: سرقت ادبی^۳ نوشته و یا اعتبار شخص دیگر شامل کپی کردن کامل یا بخشی از نوشته، مقاله و یا پروپوزال یک فرد دیگر بدون استناد و ارجاع مناسب به صاحب آن.

ماده ۱-۵: نویسنده پنهان^۴ شامل حذف نام فرد یا افراد حائز شرایط نویسندگی، از فهرست اسامی نویسندگان در یک نوشته علمی در هنگام انتشار و یا انجام و انتشار نتایج برای دیگران بدون ذکر مشخصات مشارکت کنندگان در نوشته و یا مقاله.

تبصره ۱: سایر موارد تخلف از کدها و دستورالعمل های پژوهشی کشور که در این دستورالعمل ذکر نشده است توسط هیات بررسی و تحقیق تخلفات پژوهشی بررسی شده و در صورت اثبات تخلف، حسب مورد به رئیس دانشگاه یا موسسه ارسال می شود. رئیس دانشگاه می تواند بر اساس نوع و شدت تخلف، یکی از مجازاتهای انتظامی شامل احضار و اخطار شفاهی، اخطار کتبی با درج در پرونده و توبیخ کتبی با درج در پرونده برای متخلف در نظر بگیرد و در صورت تکرار جهت تصمیم گیری به هیات های انتظامی دانشگاه/موسسه ارجاع دهد.

^۱ Fabrication

^۲ Falsification

^۳ Plagiarism

^۴ Ghost author

فصل دوم: اصول رسیدگی به تخلفات پژوهشی

اصل اول: حمایت از مدعی، مدعی علیه، شهود و افراد دخیل در رسیدگی

ماده 1-2: رای صادره وفق موازین قانونی مانع از رجوع متخلف محکوم علیه به مراجع قضائی نیست.

1. ماده 2-2: اعضای مؤسسه یا دانشگاه مربوط به هیچ وجه نباید در صدد تلافی نسبت به مدعی، شهود و اعضای هیات تخلفات پژوهشی برآیند، هر گونه تخلفی از این اصل باید به هیات مرکزی تخلفات گزارش و مورد رسیدگی قرار گیرد.

2. ماده 2-3: یک هفته قبل از شروع مراحل رسیدگی اسامی اعضای هیات رسیدگی با حفظ امانت کامل به اطلاع مدعی علیه برسد. در صورتیکه مدعا علیه با ارائه مدارک کافی موجبات رد دادرسی برابر قانون آئین دادرسی مدنی و هر گونه تعارض منافع دیگر را با هر یک از اعضای هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی اعلام نماید، رئیس هیات باید اقدام لازم را به عمل آورده و با بررسی اظهارات آنها در صورت نیاز تغییرات لازم را در ترکیب هیأت بررسی کننده و تحقیق اعمال نماید. در غیر اینصورت اظهارات رسیده و دلایل خود مبنی بر عدم توجیه اعتراض های مذکور را ضمیمه پرونده نماید. به این موضوع باید در گزارش ها نیز اشاره شود.

3. ماده 2-4: زمینه های وجود تعارض منافع شامل موارد زیر است:

- الف: داشتن مقاله و یا پروژه تحقیقاتی مصوب مشترک با یکی از طرفین دعوا
- ب: موارد تعارض منافع بر اساس ماده 91 قانون آئین دادرسی دادگاههای انقلاب و عمومی در امور مدنی:

1. قرابت نسبی یا سببی تا درجه سوم از هر طبقه
2. اعضای هیات رسیدگی قیم یا مخدوم یکی از طرفین دعوا باشد و یا یکی از طرفین دعوا مباشر، مسئول و یا متکفل امور عضو هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی و یا همسر وی باشد.
3. عضو هیات یا همسر و یا فرزندان او وارث یکی از اصحاب دعوا باشد
4. عضو هیات سابقا در همین موضوع دعوا به هر شکل اظهار نظر کرده باشد.
5. عضو هیات یا همسر و یا فرزندان او با یکی از طرفین دعوا، همسر و یا فرزند او در مراجع قضایی و اداری دعوای مطرح داشته باشد و یا از صدور رای قطعی کمتر از 2 سال گذشته باشد.
6. عضو هیات و یا همسر و یا فرزند او دارای نفع شخصی در موضوع مطرح باشد.

اصل دوم: حمایت از مدعا علیه

1. ماده 5-2: افرادی که بر علیه آنها شکایت مطرح شده ولی پس از رسیدگی، وقوع تخلف احراز نشد، باید بطور کامل حمایت شوند. همه اعضای هیأت‌های بررسی و تحقیق باید به اعلا درجه بکوشند تا حقوق و منصب و شغل و آبروی مدعی و مدعی علیه تهدید نگردد.

2. ماده 6-2: هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی مکلف است در بدو رسیدگی حقوق مدعا علیه و مراحل رسیدگی را شرح داده و وی را به حقوق خود آگاه کند.

3. ماده 7-2: هیات رسیدگی به تخلفات مسئول حفظ آبروی افراد در مسیر رسیدگی می باشد. اگر در هر مرحله از رسیدگی ثابت شود که مدعی صداقت نداشته و قصد آزار مدعا علیه را داشته است، می تواند بر اساس تبصره ماده 8 قانون و مقررات انتظامی اعضای هیات علمی دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشور و با حکم رییس دانشگاه مجازات مناسب (شامل تذکر و یا توبیخ با درج در پرونده) برای او در نظر بگیرد. ضمنا باید تمام تلاش های لازم صورت پذیرد تا خسارت های مادی و معنوی مدعا علیه به دلیل رسیدگی به پرونده مزبور جبران شود و اقدامات لازم برای اعاده حیثیت او صورت گیرد.

اصل سوم: رعایت انصاف

ماده 8-2: تحقیق و رسیدگی به تخلفات باید منصفانه انجام گیرد و حقوق همه افراد و اعضای درگیر در نظر گرفته شود.

ماده 9-2: در صورتیکه که فردی مورد ادعا واقع می شود و مرحله بررسی و تحقیق آغاز می شود باید بتواند از خود دفاع کند. او هم چنین اجازه دارد که سؤال بپرسد، اطلاعات، شاهد و یا مدرک ارائه دهد و در خصوص اظهارات شهود و گزارشات مربوط به مراحل مختلف رسیدگی اظهار نظر نماید و از خود دفاع کند.

ماده 10-2: مدعی، مدعا علیه، شاهد و هر کسی که در مراحل رسیدگی به تخلف شرکت دارد هنگامی که برای رسیدگی مراجعه می نماید می تواند همراه با وکیل قانونی و یا یک نفر از دوستان، و یا همکاران خود یا نماینده مؤسسه در جلسات رسیدگی شرکت نماید.

ماده 11-2: مراحل رسیدگی از تصمیم گیری نهایی و صدور حکم مستقل می باشد. لذا پس از اتمام بررسی و تحقیق، گزارش نهایی جهت صدور رای به هیات انتظامی هیات علمی، کارکنان و یا کمیته انضباطی دانشجویان، ارسال می شود تا حکم مناسب صادر گردد.

اصل چهارم: رعایت حداکثری محرمانگی

ماده 12-2: باید حداکثری محرمانگی رعایت شود. بدین صورت که هیچ شخص ثالثی نباید فرد مدعی یا مدعا علیه را بشناسد و از ادعای مربوطه مطلع شود.

ماده 13-2: فقط در صورتیکه برای انجام بررسی و تحقیق ضرورت داشته باشد حداقل اطلاعات لازم مطابق مفاد این دستورالعمل به شخص ثالث ارائه شود. اطلاع شخص ثالث در ارتباط با مدعی و مدعا علیه و یا مرحله رسیدگی باید با توجه به رعایت حد اعلاای محرمانگی باشد و شخص ثالث نسبت به اصل رازداری توجیه شده باشد.

ماده 14-2: در راستای جلوگیری از آشکار سازی اطلاعات، رئیس هیات رسیدگی باید از اعضای هیات بررسی و تحقیق تعهدنامه های رازداری اخذ نماید.

ماده 15-2: اصول رازداری باید به طور کامل برای شهود نیز رعایت شود. (مخصوصاً در مواردی که نیاز به حمایت دارند یا احتمال معقول خسارت یا آسیب به آنان وجود دارد).

ماده 16-2: آشکار سازی اطلاعات و شواهد و محل و نحوه دسترسی به آنها نیز باید در حد اقل ممکن و محدود به افراد دخیل در فرآیند رسیدگی به تخلف و در حد رفع نیاز باشد.

ماده 17-2: بر اساس اصول قانونی امنیت و مصونیت شهروندان و منع تجسس (اصول 22 و 25 قانون اساسی) اعضا و کارشناسان رسیدگی به تخلفات پژوهشی مجاز به تجسس در زندگی خصوصی مدعا علیه نمی باشند.

اصل پنجم: صداقت و امنیت

ماده 18-2: مراحل رسیدگی به تخلفات پژوهشی باید در امنیت و با صداقت همه جانبه صورت گیرد.

ماده 19-2: هر فردی که در مراحل بررسی و تحقیق وارد می شود باید انصاف و بی طرفی را رعایت نمایند.

ماده 20-2: هر یک از اعضای هیأت‌های مربوط به رسیدگی بر اساس بند 4 اصل اول باید رئیس هیات رسیدگی را از هر گونه تعارض منافع خودشان مطلع سازند.

ماده 21-2: مراتب عدم تعارض منافع باید قبل از شروع بررسی ها توسط خود اعضا امضا و ثبت گردد.

ماده 22-2: هر گاه خود رئیس هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی با افراد و یا موضوع فرد مسئول در مورد پیش آمده، تعارض منافی داشته باشد باید به رئیس دانشگاه/موسسه اطلاع دهد تا برای رسیدگی به پرونده مذکور جایگزین مناسب تعیین شود.

تبصره 1: صرف ادعای تعارض منافع افراد را از مراحل رسیدگی خارج نمی کند. رئیس هیات تخلفات ادعای تعارض منافع را بررسی کرده و نسبت به صحت و اهمیت آن در رسیدگی به پرونده تصمیم می گیرد. ادعای تعارض منافع و تصمیم رئیس هیات مبنی بر حذف و یا ادامه حضور فرد در طی مراحل باید ثبت شده و در گزارش مربوطه ذکر شود.

تبصره 2: در صورتیکه مشخص شود فردی تعارض منافع داشته ولی بیان نکرده است، باید بلا فاصله از حضور در ادامه رسیدگی ممانعت به عمل آید. رسیدگی تا تعیین فرد جایگزین متوقف می ماند و حد اکثر ظرف یک هفته رئیس هیات رسیدگی باید فرد جایگزین را تعیین و رسیدگی را ادامه دهد.

ماده 23-2: در راستای شفافیت بیشتر و در صورت امکان رئیس هیات بررسی و تحقیق می تواند فردی از سایر دانشگاهها/ موسسات برای همکاری در مرحله بررسی و تحقیق دعوت شود.

ماده 24-2: همه اطلاعات شواهد و مستندات رسیدگی در طبقه خیلی محرمانه قرار دارد و رئیس هیات تخلفات باید برای اطمینان از این اصل اقدامات لازم را انجام دهد.

ماده 25-2: برای حفظ امنیت و صداقت باید گزارش نتیجه بررسی و تحقیق بصورت محرمانه به اطلاع مدعی و مدعی علیه برسد.

اصل ششم: حفاظت و جلوگیری از خسارت

ماده 26-2: در فرایند رسیدگی و اقدامات مربوطه باید دقت شود تا افراد در برابر موارد ذیل حفاظت شوند:

1. ادعاهای پوچ و بی اساس

2. خدشه دار شدن شهرت و اعتبار افراد قبل از احراز وقوع تخلف .

3. خدشه دار شدن مقام و اعتبار افرادی که تخلف را گزارش می کنند .

ماده 27-2: در مرحله بررسی و تحقیق، تحقیقاتی که می تواند منجر به خدشه دار شدن آبروی مدعا علیه شود تا زمانی که دلایلی قوی برای محتمل بودن تخلف وجود نداشته باشد نباید انجام شود .

ماده 28-2: فقط پس از پایان تمام مراحل رسیدگی و بررسی اعتراضها و مراحل تجدید نظر وقتی هیات تصمیم گیری نهایی حکم را صادر نمود مجازات ها قابل اجرا هستند.

ماده 29-2: رئیس هیئت رسیدگی باید از امنیت و درستی مراحل رسیدگی مطمئن باشد و برای رفع هر گونه شبهه اقدامات لازم را انجام دهد.

ماده 30-2: رییس هیات تخلفات پژوهشی دانشگاه در صورت مواجه با موارد زیر که نیاز به برخورد سریع دارند، ضمن شروع رسیدگی باید مراتب را در اولین فرصت به هیات مرکزی رسیدگی به تخلفات وزارت بهداشت گزارش کند:

الف) در خطر بودن سلامت و امنیت انسان ها و یا حیوانات

ب) تهدید منابع مربوط بهداشت عمومی

ج) وجود نشانه های واضح مبنی بر ارتکاب جرم

فصل سوم: ارکان و ساختار رسیدگی به تخلفات پژوهشی

الف هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی منطقه ای (دانشگاهها و موسسات)

ماده 1-3: ساختار هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی دانشگاهها و موسسات علمی و پژوهشی شامل افراد زیر می باشد:

- رئیس هیات بررسی و تحقیق
  - اعضای هیات بررسی و تحقیق
  - هیات تصمیم گیری و صدور حکم (هیئت های ، انتظامی رسیدگی به تخلفات اعضای هیات علمی ، رسیدگی به تخلفات اداری کارکنان، و کمیته انضباطی دانشجویان)
- ماده 2-3: دبیر خانه هیات بررسی و تحقیق تخلفات پژوهشی در معاونت پژوهشی دانشگاهها فعالیت خواهد کرد.

ماده 3-3: هزینه های تحقیق و بررسی توسط معاونت های پژوهشی تامین می شود.

ماده 4-3: هیات بررسی و تحقیق به عنوان یک هیأت تخصصی تشکیل می شود و دارای حد اقل سه عضو شامل رییس و دو نفر عضو بعنوان کارشناس می باشد.

ماده 5-3: رئیس هیأت بررسی و تحقیق توسط ریاست دانشگاه تعیین میگردد و باید حائز شرایط ذیل باشد :

- حداقل 3 سال سابقه کار بعنوان استادیار دارای حد اقل 3 مقاله نمایه شده در ISI

ماده 6-3: اعضای هیات های رسیدگی از متخصصین آگاه به موضوع تخلف و توسط رئیس از بین اعضای هیات علمی خوشنام و فاقد محکومیت قضایی، اداری و پژوهشی انتخاب می شوند.

تبصره 1: اعضای هیات بررسی و تحقیق بر اساس موضوع تخلف پژوهشی انتخاب می شوند و ممکن است ثابت نباشند.

تبصره 2: در صورت نیاز، رئیس هیات بررسی و تحقیق می تواند از یک حقوقدان برای شرکت در جلسات دعوت به عمل آورد.

تبصره 3: در مواردی که مدعا علیه از بانوان باشد، بهتر است حداقل یکی از اعضای هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی از بانوان انتخاب شود.

تبصره 4: بر اساس نوع تخلف صورت گرفته و موارد تخلف از کدهای اخلاقی حفاظت از آزمودنی های انسانی، رئیس هیات می تواند از اعضای کمیته اخلاق برای بررسی و تحقیق دعوت به عمل آورد.

ماده 8-3: ساختار هیات مرکزی بررسی و تحقیق رسیدگی به تخلفات پژوهشی وزارت بهداشت مشابه دانشگاهها و موسسات آموزشی و پژوهشی می باشد. رئیس هیات مرکزی بررسی و تحقیق تخلفات پژوهشی به پیشنهاد معاون پژوهش و فن آوری با حکم وزیر بهداشت درمان و آموزش پزشکی منصوب می شود.

فصل چهارم : نحوه رسیدگی

الف: دریافت گزارش ها و شکایات

ماده 1-4: گزارشات و شکایات پژوهشی باید بصورت مکتوب به دبیرخانه هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی ارسال شود.

تبصره 1: گزارش و ادعای اولیه می تواند بدون نام صورت گیرد ولی در صورت اعلام رییس هیأت مبنی بر احتمال ورود شکایت مذکور و شروع بررسی گزارش دهنده باید اطلاعات و یا گزارش خود را با ذکر مشخصات خود در اختیار هیات تخلفات پژوهشی قرار دهد. در صورت تصمیم به رسیدگی باید مشخصات مدعی علیه و مدعی معلوم باشد و متن گزارش حاوی اطلاعات زیر باشد:

1. مشخصات کامل مدعی و اطلاعات لازم جهت تماس
2. توصیف تخلف
3. شواهد و مستندات
4. نام و اطلاعات تماس (شامل نشانی محل کار و زندگی و شماره تماس) مربوط به مدعا علیه
5. نام و مشخصات شهود (در صورت وجود)
6. امضا

تبصره 2: در صورتیکه مدعی از ارائه اطلاعات لازم خود داری کند ولی موضوع به تشخیص رئیس هیأت مهم باشد، رئیس هیات می تواند بررسی و تحقیق را ادامه می دهد .

ماده 2-4: دبیر خانه هیات تخلفات پژوهشی باید برای هر گزارش واصله یک پرونده تشکیل داده و تمام مدارک مربوطه را ضمیمه گزارش رسیده نماید. شکایات واصله محرمانه بوده و باید شرایطی ایجاد شود که حد اعلاى محرمانگی تا انتهای رسیدگی حفظ شود.

ب: تصمیم گیری توسط هیات تخلفات پژوهشی

ماده 3-4: رئیس هیأت با بررسی گزارش و یا اعتراض رسیده بلافاصله هیأت رسیدگی به تخلفات را با انتخاب دو عضو دیگر تشکیل می دهد . در صورت تصمیم به عدم رسیدگی باید دلایل تصمیم خود رامکتوب نموده در پرونده مربوطه بایگانی کند. این تصمیم به مدعی اطلاع داده می شود

ماده 4-4: پس از دریافت اولیه اظهارات و بررسی آن، در صورتی که موضوع گزارش مربوطه به به ضرر و خطر به همکاران، محیط پژوهش، بیماران و حیوانات آزمایشگاهی و غیره شود (بند 11 اصل 6)، رئیس هیات بررسی و تحقیق باید با مداخله فوری اقدامات لازم را صورت بخشد (شامل توقف روند انجام کار) و گزارش مربوطه را به هیات مرکزی ارسال نماید.

ماده 4-5: در صورتی که تصمیم بر عدم رسیدگی بود مدعی میتواند دلایل عدم رسیدگی را جویا شود و در صورت وجود مدارک جدیدی ارائه کند.

ماده 4-6: رسیدگی به پرونده در محلی صورت خواهد گرفت که تخلف در آن صورت گرفته است. تبصره 1: رئیس هیات حداکثر ظرف مدت 2 هفته از رسیدن ادعا باید تصمیم به شروع رسیدگی یا رد شکایت را اتخاذ نماید.

ج: بررسی و تحقیق

ماده 4-7: رئیس هیات رسیدگی پس از تصمیم مبنی بر ادامه رسیدگی، هیات بررسی را تشکیل داده و اعضای آنرا تعیین می کند.

تبصره 1: با تشکیل هیات بررسی، مدعی و مدعا علیه باید از وجود پرونده و مرحله رسیدگی و مشخصات اعضای هیات بررسی مطلع شوند.

تبصره 2: در صورتیکه مدعی یا مدعا علیه در هر مرحله از رسیدگی با ارائه مدارک کافی وجود هر گونه تعارض منافع با هر یک از اعضای هیات بررسی را به اثبات برسانند رئیس هیات بررسی و تحقیق باید اقدام لازم را انجام دهد. در غیر اینصورت دلایل عدم تغییر در ترکیب اعضا و اعتراض مذکور باید ضمیمه پرونده شده و در گزارش ها به آن اشاره شود.

ماده 4-8: هیات بررسی و تحقیق، گزارش رسیده و شواهد و مدارک مرتبط را به دقت ارزیابی می نماید و حداقل یکبار با مدعی و مدعا علیه جداگانه مصاحبه می کند. گزارش هیات بررسی و تحقیق با امضای همه اعضا و درج نظرات مدعی علیه و مدعی و نظر نهایی هیات ارسال می گردد.

ماده 4-9: مدعی و مدعا علیه باید با هیات بررسی همکاری کامل نموده و نسبت به سوالات مربوط به پرونده پاسخ مناسب ارائه دهند. گزارش تمام مذاکراتی که با آنها و شهود صورت می گیرد باید ضمیمه پرونده شود.

ماده 4-10: در طول بررسی ممکن است تخلفات دیگر موضوع این دستورالعمل توسط مدعا علیه یا همکاران او رخ داده باشد که مورد بررسی و رسیدگی قرار خواهد گرفت.

ماده 4-11: هیات رسیدگی پس از اتمام مراحل بررسی و تحقیق گزارش کاملی از مراحل رسیدگی را جهت ارسال به هیات های انتظامی هیات علمی، کارکنان و کمیته انضباطی دانشجویان تهیه می نماید. این گزارش شامل موارد زیر خواهد بود:

1. آیا فرد مدعا علیه مرتکب تخلف پژوهشی شده است یا خیر
2. تعیین نوع تخلف براساس بخش تعاریف
3. فریبکارانه و عمدی بودن تخلف

4. جزئیات اقداماتی که برای بررسی و تحقیق صورت گرفته و مدارکی که جهت بررسی استفاده شده است
5. مشروح دفاعیات مدعا علیه و اعتراض او به گزارش ها
6. جزئیات تمامی مساعدت ها و کمک هایی که مدعا علیه از منابع مختلف برای انجام پژوهش دریافت نموده است.

د: اعتراض به نظر هیات بررسی و تحقیق

ماده 4-12: رئیس هیات بررسی و تحقیق باید گزارش نهایی رسیدگی شامل تمامی مراحل از وصول گزارش و نظر هیأت بررسی و تصمیم نهایی هیات تحقیق را تهیه نموده و به مدعی و مدعا علیه ابلاغ نماید.

ماده 4-13: در صورتیکه مدعی و یا مدعا علیه به گزارش هیات رسیدگی اعتراض داشته باشند حد اکثر ظرف سه هفته از دریافت گزارش بررسی و تحقیق، اعتراض خود را بصورت مکتوب و با ذکر دلایل کافی به رئیس هیات بررسی و تحقیق ارائه نماید.

تبصره 1: ارائه مدارک جدید در دفاع از خود توسط هر یک از طرفین بلامانع است.

ماده 4-14: رئیس هیات بررسی و تحقیق با دریافت اعتراض مدعی یا مدعا، اعضای جدیدی را به عنوان هیات بررسی و تحقیق تجدید نظر تعیین کرده و اعتراض ها را مورد بررسی قرار خواهد داد.

ماده 4-15: رئیس هیات رسیدگی به تخلفات پس از تکمیل تحقیقات و رسیدگی به اعتراض ها توسط کمیته اخلاق، گزارش نهایی رسیدگی را تهیه نموده و در صورتیکه مبنی بر احراز تخلف پژوهشی باشد حسب مورد به هیات های انتظامی سه گانه شامل هیات تخلفات اعضای هیات علمی، کارکنان، و دانشجویان ارسال می نماید. در صورت رد شکایت یا گزارش پرونده وی را بایگانی نماید. این اعلام نظر باید به مدعی و مدعی علیه نیز اطلاع داده شود.

و: تصمیم گیری و صدور حکم

ماده 4-16: هیئت های، انتظامی رسیدگی به تخلفات اعضای هیات علمی، رسیدگی به تخلفات اداری کارکنان، و کمیته انضباطی دانشجویان پس از دریافت گزارش هیات بررسی و تحقیق تخلفات پژوهشی در

مورد تخلف پژوهشی تصمیم گیری کرده و رای نهایی را صادر می کند و جریمه متناسب با تخلف را تعیین می کند.

ماده 4-17: هیات ها و کمیته فوق الذکر در صورتی که تحقیقات را ناکافی تشخیص دهند، می توانند بررسی های تکمیلی را انجام داده و یا مجددا گزارش را به هیات رسیدگی عودت داده و در خواست نمایند در خصوص موارد تعیین شده تحقیقات بیشتری صورت گیرد.

ماده 4-18: در صورتیکه مدعی و مدعا علیه به تصمیم هیات ها و کمیته مذکور در ماده 4-16 بدوی اعتراض داشته باشند، بر اساس آئین نامه به اعتراض آنها جهت رسیدگی به هیات تجدید نظر ارجاع خواهد شد.

ماده 4-19: در صورتیکه مدعا علیه به گزارش هیات های بررسی و تحقیق اعتراض داشته باشد، هیات تجدید نظر می تواند از هیات مرکزی تحقیق و بررسی در وزارت بهداشت در خواست نماید گزارش هیات های بررسی و تحقیق را بررسی نموده و نسبت به مفاد آن اعلام نظر نماید.

ماده 4-20: هیات مرکزی بررسی و تحقیق تمام مدارک و گزارش های هیات های بررسی و تحقیق دانشگاهها و همچنین اعتراض مدعی علیه را مورد بررسی قرار خواهد داد و در صورت لزوم اطلاعات برای تحقیقات بیشتر اقدام خواهد نمود. نتیجه بررسی ها جهت تصمیم گیری به هیات تجدید نظر ارسال خواهد شد.

ماده 4-22: در صورتیکه مجازات پیشنهاد شده شامل تذکر شفاهی، تذکر کتبی و یا توبیخ کتبی باشد، رئیس دانشگاه یا موسسه می تواند بدون نیاز به ارسال پرونده به هیئت های ، انتظامی رسیدگی به تخلفات اعضای هیات علمی یا رسیدگی به تخلفات اداری کارکنان یا کمیته انضباطی دانشجویان یکی و به پیشنهاد هیات رسیدگی به تخلفات یکی از بند های 1، 2 و یا 3 مربوط به مجازاتهای انتظامی تصریح شده در تبصره ماده 8 قانون مقررات اعضای هیات علمی¹ را برای مدعی مذکور در نظر بگیرد.

ماده ۲۳-۴: رای صادره توسط هیأت های انتظامی، مانع از رجوع محکوم علیه به سایر مراجع قانونی ذیربط نخواهد بود.

ه) ملاحظات لازم در مورد مدعی و مدعا علیه

ماده 4-24: در صورتیکه معلوم شود گزارش ارسالی صحت نداشته و فرد از روی عمد و جهت اذیت گزارشی بر علیه فردی ارسال نموده است، گزارش موضوع توسط رییس هیئت به رئیس دانشگاه ارسال می

¹ این موارد شامل موارد زیر می باشد ۱. احضار و اخطار شفاهی ۲. اخطار کتبی با درج در پرونده ۳. توبیخ کتبی با درج در پرونده

شود و اقدام انضباطی مناسب صورت می گیرد. ضمناً باید تمام تلاش های لازم صورت پذیرد تا خسارت های مادی و معنوی مدعا علیه به دلیل رسیدگی به پرونده مزبور جبران شود.

ماده 4-25: در صورتیکه در مراحل مختلف رسیدگی از اعتراض و شکایت خود صرف نظر نماید، هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی می تواند مراحل رسیدگی تا صدور رای نهایی ادامه دهد.

ماده 4-26: مدعی و مدعا علیه باید از زمان تصمیم رئیس هیات تخلفات پژوهشی نسبت به ادامه روند رسیدگی به پرونده تخلف از موضوع مطلع شود. مدعا علیه حق دارد از مراحل بررسی تخلف آگاه و از جزئیات آن مطلع شود. باید از ادعایی که به خاطر آن وارد مرحله بررسی نهایی می شود و یا هر ادعای جدیدیکه مطرح می شود آگاه شود. در موعد تعیین شده نسبت به گزارشات و تصمیمات اتخاذ شده اظهار نظر یا اعتراض نماید. نظرات او ضمیمه پرونده شده و بر اساس دستورالعمل مورد رسیدگی خواهد گرفت.

ماده 4-27: مدعی و مدعا علیه حق گرفتن وکیل قانونی و یا مشاور دارد. در صورت ارائه وکالت نامه رسمی دادگستری، وکیل می تواند بجای در جلسات رسیدگی بجای موکل خود شرکت پرونده وی را مطالعه و ابلاغ ها را به نشانی خود درخواست نماید. البته هیات رسیدگی به تخلفات در صورت نیاز می تواند مدعی یا مدعا علیه را در جلسات احضار نماید.

ماده 4-28: اگر مدعی یا مدعا علیه در مسیر رسیدگی به پرونده از سمت خود عزل شود استعفا دهد و یا به هرشکلی منفک گردد تاثیری در مراحل رسیدگی نخواهد داشت.

ماده 4-29: در صورت فوت یا حجر مدعا علیه، و در صورت نیاز به اظهارات او رسیدگی متوقف می شود. در صورتیکه برای رسیدگی به شکایت نیازی به اظهارات مدعا علیه نباشد، رسیدگی به تخلف گزارش شده ادامه می یابد. تصمیم در این موضوع به عهده رئیس هیات بررسی و تحقیق می باشد

فصل پنجم: جریمه تخلفات پژوهشی

ماده 1-5: هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی می تواند پس از نتیجه گیری جریمه مناسب را در انتهای گزارش ارسالی به هیات های انتظامی پیشنهاد نماید و هیات های مذکور جریمه های ذکر شده در قوانین و مقررات تصریح شده در مقررات انتظامی اعضای هیات علمی، کارمندان و دانشجویان که از توبیخ شفاهی تا اخراج از دانشگاه و یا موسسه و انفصال دائم از خدمات دولتی برای متخلف در نظر خواهند گرفت.

تبصره 1: در موارد تخلفات پژوهشی فصل اول دستورالعمل که بسیار شدید ارزیابی می شوند، باید جریمه مناسب و بیش از توبیخ کتبی با درج در پرونده برای متخلف در نظر گرفته شود.
ماده 2-5: علاوه بر اقداماتی که توسط هیات های انتظامی اعضای هیات علمی و کارکنان، و کمیته انضباطی دانشجویی صورت خواهد گرفت، هیات رسیدگی می تواند جریمه های زیر به تناسب موضوع از مراجع ذیربط در دانشگاه/موسسه تقاضا نماید:

- الف) خارج کردن مقاله و مقالاتی که از تحقیقاتی بر اساس تخلف صورت گرفته است توسط مجله و اعلام آن در مجله
- ب) توقف فرد متخلف از ادامه همکاری در پروژه های تحقیقاتی با مدت معلوم توسط شورا یا شوراهای پژوهشی مرتبط
- ج) در نظر گرفتن ناظر مستقیم بر فعالیتهای تحقیقاتی بعدی متخلف با مدت یک الی سه سال توسط شورا یا شوراهای پژوهشی مرتبط
- د) جبران خسارت وارد شده به بیماران، حمایت کننده مالی و امکانات دولتی مطابق قوانین موجود
- و) کم کردن نمره پایان نامه و یا تکرار پایان نامه با موضوع جدید در صورتی که تخلف در پایان نامه دانشجوی رخ داده باشد توسط معاونت آموزشی دانشگاه یا موسسه مرتبط
- ه) اعلام عمومی تخلف صورت گرفته توسط فرد در دانشگاه، موسسه و یا مرکز تحقیقاتی
- ه) رئیس دانشگاه می تواند از هیات ممیزه دانشگاه بخواهد، پرونده ارتقای متخلف از 1 الی 3 سال به تعویق بیفتد.

فصل ششم : اداره مرکزی رسیدگی به تخلفات پژوهشی

وظایف اداره مرکزی رسیدگی به تخلفات پژوهشی

1. سیاستگزاری در خصوص ارتقاء استانداردهای پژوهشی کشور و نحوه پیشگیری از بروز تخلفات پژوهشی کشور
2. نظارت بر عملکرد هیات های رسیدگی به تخلفات پژوهشی دانشگاهی و بررسی گزارشات ارسالی
3. مشاوره و ارائه برنامه های آموزشی هیات های بررسی و تحقیق دانشگاهها/موسسات
4. رسیدگی اعتراضات مربوط به گزارشهای هیات های بررسی و تحقیق دانشگاهها/موسسات
5. بررسی و تحقیق به موارد تخلف پژوهشی دانشگاهها بر اساس درخواست دانشگاهها
6. رسیدگی به گزارشات و تخلف های پژوهشی مربوط به رئیس و معاونین دانشگاهها/موسسات و یا کارکنان بخشهای ستادی وزارت بهداشت درمان آموزش پزشکی
7. تهیه و تدوین گزارش سالانه فعالیتهای هیات های مرکزی و منطقه ای بررسی و تحقیق
8. گزارش آماری موارد و فعالیتهای مربوط به تخلفات پژوهشی کشور

ساختار اداره مرکزی رسیدگی به تخلفات پژوهشی

ماده 1-6: اداره مرکزی رسیدگی به تخلفات پژوهشی علوم پزشکی در معاونت پژوهش و فن آوری وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی تشکیل می شود.

ماده 1-6: ساختار اداره مرکزی بررسی و تحقیق تخلفات پژوهشی علوم پزشکی شامل افراد زیر می باشد:

- رئیس اداره بررسی و تحقیق تخلفات پژوهشی
- اعضای هیات بررسی و تحقیق

ماده 2-6: رئیس اداره مرکزی بررسی و تحقیق تخلفات پژوهشی به پیشنهاد معاون تحقیقات و فن آوری و با حکم وزیر بهداشت و آموزش پزشکی انتخاب میشود و اعضای هیات بررسی توسط رئیس دفتر مرکز بررسی و تحقیق انتخاب می شوند

تبصره 1: اعضای هیات بررسی و تحقیق بر اساس موضوع تخلف پژوهشی و و ممکن است ثابت نباشند.

تبصره 2: در صورت نیاز، رئیس هیات بررسی و تحقیق می تواند از یک حقوقدان برای شرکت در جلسات دعوت به عمل آورد.

تبصره 3: در مواردی که مدعا علیه از بانوان باشد، بهتر است حداقل یکی از اعضای هیات رسیدگی به تخلفات پژوهشی از بانوان انتخاب شود.

تبصره 4: بر اساس نوع تخلف صورت گرفته و موارد تخلف از کدهای اخلاقی حفاظت از آزمودنی های انسانی، رئیس هیات می تواند از اعضای کمیته کشوری اخلاق برای بررسی و تحقیق دعوت به عمل آورد.

ماده 4-6: نتیجه بررسی و تحقیق هیأت تصمیم گیری و صدور رأی نهایی به دانشگاه و یا سازمان مدعا علیه ارسال می شود تا طبق مقررات مورد پیگیری و اقدام لازم قرار گیرد.

تبصره 1: در صورتی که موضوع بررسی و تحقیق رسیدگی به گزارشات و تخلف های پژوهشی مربوط به رئیس و معاونین دانشگاهها/موسسات و یا کارکنان بخشهای ستادی وزارت بهداشت درمان آموزش پزشکی باشد، نتیجه بررسی و تحقیق جهت اقدام لازم به هیئت انتظامی مرکزی رسیدگی به تخلفات اعضای هیئت علمی و یاهيئت مرکزی رسیدگی به تخلفات کارکنان ارسال خواهد شد.

تبصره 2: اصول و نحوه رسیدگی به تخلفات پژوهشی در اداره مرکزی رسیدگی به تخلفات پژوهشی مشابه هیئت های منطقه ای بررسی و تحقیق خواهد بود .